

Imate **udomačenega revizorja?**

Kdaj ste zadnjič zamenjali svojega revizorja? Ali je še neodvisen in dobro opravlja svoje naloge ali se je že preveč 'zlizal' s poslovanjem? Je 17 let predolga doba za eno revizijsko hišo in kdaj je pravi čas za menjavo?

DOLGOPROGAŠI

KRKA**17 let**

s KPMG

Sava**16 let**

s KPMG

gorenje**14 let**

s KPMG

Kristina Koman

» **P**o 16 letih bomo zamenjali revizorja,« je po letošnji junijski skupščini Save naznanil predsednik nadzornega sveta Miran Kalčič. Kdo ve, ali bi se to zgodilo, če Sava zaradi pomoči upravi Merkurja pri managerskem odkupu ne bi tudi sama zabredla v težave. Težave, v katere so zabredle družbe zaradi sodelovanja pri managerskih odkupih ali zaradi drugih tveganih potez znova postavljajo v ospredje vprašanje, ali revizijske hiše pri pregledovanju letnih poročil opravijo svojo vlogo tako, kot je treba. Če podjetje vsakih nekaj let zamenja revizorja, to nevarnosti, da bi revizorji napake spregledali, sicer ne odpravlja, jo pa vsaj zmanjšuje. Kljub temu dolgoletne simbioze posameznih družb z istimi revizorji niso redke.

Pregledali smo nekaj letnih poročil slovenskih družb in med njimi našli več takih, ki imajo isto revizijsko hišo najeto že več kot priporočenih pet let. Letno poročilo NLB, denimo, je letos že osmo leto zaporedoma revidiral PricewaterhouseCoopers, kljub

temu so ga na letošnji skupščini izbrali tudi za revidiranje izkazov za leto 2011. V Istrabenzu je, podobno, revizijska družba KPMG revidirala že sedem zaporednih letnih poročil in bo tudi naslednjega. Ista revizijska hiša je letos že šesto leto po vrsti opravila redno revizijo v družbi Elektro Ljubljana in bo revidirala tudi letno poročilo za leto 2011. V Mercatorju ima KPMG šele štiriletni staž, so se pa pred tem kar devet let, do odhoda Zorana Jankovića leta 2006, držali revizijske hiše PricewaterhouseCoopers. Hišni revizor Luke Koper je bila do leta 2009 družba Deloitte, ki je revidirala računovodske izkaze osem let zaporedoma. Presenetljivo pa je rekorderka zvezda slovenske borze, novomeška Krka, ki mu bo ista revizijska hiša (KPMG) prihodnje leto revidirala že sedemnajstič. V Gorenju KPMG revidira računovodske izkaze že od leta 1998, torej 12 let, in jih bo tudi prihodnje leto. Revizijo SCT je od leta 2000 opravljala revizijska družba UHY.

Neuslišani mali delničarji

Na zadnjih skupščinah nekaterih družb so se prav zaradi dolgoletnega najemanja iste revi-

zorske hiše pojavile zahteve za zamenjavo revizorja. Na junijski skupščini NLB je Rajko Stankovič iz društva Mali delničarji – Skupaj smo močnejši (MDS) poudaril, da je tako dolga doba skrajno nehigienična in naj NLB revizorja zamenja, a je bila revizorska družba PwC zopet potrjena. V Krki so zamenjavo revizijske hiše predlagali že lani, na letošnji skupščini pa znova. Obakrat neuspešno, KPMG bo revidiral tudi letno poročilo za leto 2011, že sedemnajstič po vrsti. Zamenjavo revizorja so predlagali tudi na skupščini Gorenja, saj po njihovem mnenju zgolj zamenjava pooblaščenega revizorja, torej osebe (kar zahteva zakon na vsakih sedem let), ne zadošča. Na njihovi spletni strani so zapisali še, da tega ne predlagajo, ker bi mislili, da je kar koli narobe, ampak le zaradi higiene, saj se v tako dolgem časovnem obdobju revizor in revidiranec nehote navadita drug na drugega. Tudi v Gorenju revizorska hiša v letu 2011 ostaja ista.

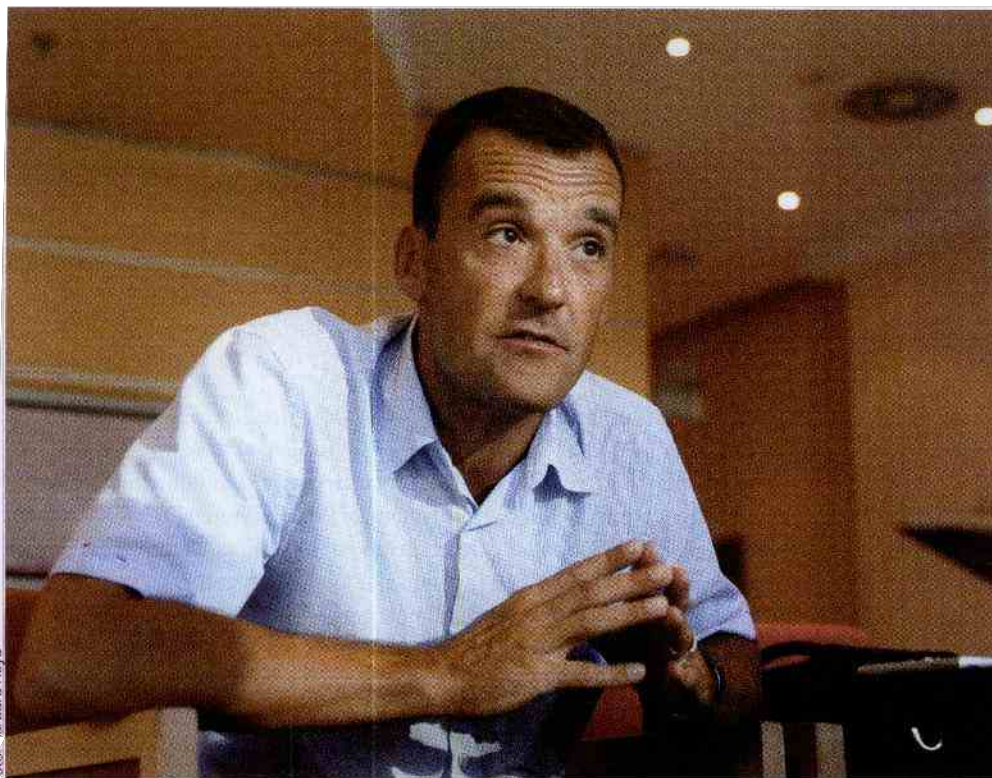
Zakon dovoljuje prakso hišnega revizorja
Dolgoletno razmerje z isto revizijsko družbo sicer ni v nasprotju z zakonom. Zakon o revidiranju namreč pravi, da pooblaščen revizor ne sme opravljati nalog revidiranja

v posamezni pravni osebi, če je kot ključni revizijski partner opravljal revizijo računovodskih izkazov neprekinjeno sedem let in po opravljeni zadnji reviziji še nista pretekli dve leti, ko je revizijo opravljal drug ponudnik. Pojem ključni revizijski partner, razlaga Mojca Majič, direktorica Agencije za javni nadzor nad revidiranjem, se nanaša na

posameznega pooblaščenega revizorja, in ne na revizijsko družbo. To torej v praksi pomeni, da letno poročilo lahko revidira ista revizijska hiša več let, menjajo se le pooblašчени revizorji, ki so zaposleni v revizijski družbi. Iz nekaterih neuradnih virov smo slišali, da je bilo ob pisanju tega zakona čutiti pritisk velikih revizijskih družb, ki so si obetale dolgoročno poslovanje s svojimi strankami. Menjavo ključnega revizijskega partnerja na sedem let pa zahteva direktiva evropskega parlamenta o obveznih revizijah za letne in konsolidirane računovodske izkaze.

Kodeks priporoča menjavo na pet let

Ne glede na zakon pa kodeks upravljanja javnih delniških družb priporoča, naj družba zamenja revizijsko družbo vsaj enkrat na vsakih pet let. V kodeksu so še zapisali, naj tudi druge javne in nejavne družbe sledijo temu priporočilu, da bi oblikovali transparenten in razumljiv sistem upravljanja v slovenskem prostoru. Ker kodeks ni obvezen, ampak velja tako imenovano načelo 'spoštuj ali razloži', borzne družb, ki revizijskih hiš ne menjavajo, to razložijo v izjavi o upravljanju. In kakšne so razlage v takih izjavah? Vzemimo za primer tisto iz Gorenja: »Revizijo računovodskih izkazov obvladujoče družbe in večine odvisnih družb izvaja revizijska hiša KPMG. Družba upošteva priporočila kodeksa upravljanja javnih delniških družb o menjavi revizorja

Dušan Jovanovič, docent za področje gospodarskega prava na Ekonomsko-poslovni fakulteti, pravi, da je revizijski pregled namenjen predvsem javnosti in lastnikom, in »če se lastniki, ki nosijo riziko slabitve premoženja, strinjajo s tako dolgim stažem revizorske hiše, potem je odločitev v redu«.

KAKO DOLGO OSTAJAJO REVIZORJI?

leto	Krka	Gorenje	Sava	NLB	Luka Koper	Elektro Ljubljana	Istrabenz
2010	KPMG	KPMG	KPMG	PricewaterhouseCoopers	Ernst & Young	KPMG	KPMG
2009	KPMG	KPMG	KPMG	PricewaterhouseCoopers	Ernst & Young	KPMG	KPMG
2008	KPMG	KPMG	KPMG	PricewaterhouseCoopers	Deloitte	KPMG	KPMG
2007	KPMG	KPMG	KPMG	PricewaterhouseCoopers	Deloitte	KPMG	KPMG
2006	KPMG	KPMG	KPMG	PricewaterhouseCoopers	Deloitte	KPMG	KPMG
2005	KPMG	KPMG	KPMG	PricewaterhouseCoopers	Deloitte & Touche	KPMG	KPMG
2004	KPMG	KPMG	KPMG	PricewaterhouseCoopers	Deloitte & Touche	Deloitte & Touche	KPMG
2003	KPMG	KPMG	KPMG	PricewaterhouseCoopers	Deloitte & Touche	Deloitte & Touche	Ernst & Young
2002	KPMG	KPMG	KPMG	KPMG	Deloitte & Touche	Deloitte & Touche	Ernst & Young
2001	KPMG	KPMG	KPMG	KPMG	Deloitte & Touche	KPMG	Ernst & Young
2000	KPMG	KPMG	KPMG	KPMG	Ernst & Young	Brane Podboršek	Ernst & Young
1999	KPMG	KPMG	KPMG	PricewaterhouseCoopers	Ernst & Young	Brane Podboršek	Ernst & Young
1998	KPMG	KPMG	KPMG	PricewaterhouseCoopers	RFR Ernst & Young	Brane Podboršek	RFR-Ernst & Young

Vir: letna poročila

na vsaka tri leta. Predlog izbire revizorja za poslovno leto 2010 je pripravila revizijska komisija, nadzorni svet pa je njegovo imenovanje predlagal skupščini v potrditev.« Krka, nasprotno, v izjavi o spoštovanju kodeksa ne navede odstavka o revidiranju, zapiše pa, da vsa določila kodeksa razen posebej navedenih v celoti spoštujejo. Nekoliko bolj 'razlagalna' je bila izjava predsednika uprave Krke Jožeta Colariča po letošnji skupščini (prebrali smo jo v Delu): »Res je KPMG že leta revizorska hiša, vendar smo mi v vseh teh letih v skladu z zakonom in direktivami menjavali revizorja partnerja. Kako imajo to urejeno, smo pogledali tudi po svetu, na primer v Novartis, in smo ugotovili, da enako, kot je predlagal nadzorni svet za Krko.«

revizorka v državi Mojca Majič vidi težavo v tem, da nadzorni sveti in revizijske komisije, ki pripravljajo priporočila za imenovanje ali zamenjavo revizorja, pogosto ne odigrajo svoje vloge in »bi morali prej odreagirati na težave v poslovanju, in ne čakati na poročilo revizorja, saj je prav nadzornikova naloga, da ves čas spremljajo in nadzirajo poslova-

Rotacija je v prid lastnikom, in če je ne zahtevajo, tvegajo sami

V Sloveniji se je tako uveljavila praksa, ko podjetje menja revizorja, revizorska hiša pa ostane dolga leta ista. Docentu za področje gospodarskega prava na Ekonomsko-poslovni fakulteti Maribor Dušanu Jovanoviču se to ne zdi sporno. Meni sicer, da bi bilo priporočljivo, če bi se revizorska družba menjala vsakih pet let, to obdobje pa bi se lahko skrajšalo celo na tri ali dve leti. Po drugi strani pravi, da je revizijski pregled namenjen predvsem javnosti in lastnikom, in »če se lastniki, ki nosijo riziko slabitve premoženja, strinjajo z odločitvijo, potem je odločitev v redu«. Tudi prva

SCT	Mercator	Merkur	Hit	NKBM	Petrol
	KPMG	Deloitte	Deloitte	Ernst & Young	KPMG
UHY	KPMG	KPMG	BDO	Ernst & Young	KPMG
UHY	KPMG	KPMG	BDO	KPMG	BDO
UHY	KPMG	KPMG	BDO	KPMG	BDO
UHY	PricewaterhouseCoopers	KPMG	Deloitte	KPMG	BDO
UHY	PricewaterhouseCoopers	KPMG	BDO	KPMG	Deloitte & Touche
UHY	PricewaterhouseCoopers	KPMG	BDO	KPMG	Deloitte & Touche
n. p.	PricewaterhouseCoopers	Deloitte & Touche	Deloitte & Touche	Deloitte & Touche	Deloitte & Touche
n. p.	PricewaterhouseCoopers	Deloitte & Touche	Deloitte & Touche	Deloitte & Touche	Deloitte & Touche
UHY	PricewaterhouseCoopers	PricewaterhouseCoopers	Deloitte & Touche	Deloitte & Touche	Deloitte & Touche
UHY	PricewaterhouseCoopers	PricewaterhouseCoopers	n. p.	Deloitte & Touche	PricewaterhouseCoopers
Constatia MT & D	PricewaterhouseCoopers	PricewaterhouseCoopers	ITEO-Abeceda	Deloitte & Touche	PricewaterhouseCoopers
n.p	PricewaterhouseCoopers	PricewaterhouseCoopers	n. p.	PricewaterhouseCoopers	PricewaterhouseCoopers

Ne glede na zakon, ki zahteva na vsakih sedem let zgolj menjavo ključnega revizijskega partnerja, torej osebe, in ne revizijske hiše, se Mojci Majič, direktorici Agencije za javni nadzor nad revidiranjem, 17-letno najemanje iste revizijske hiše ne zdi sprejemljivo.

nje družbe in imajo tudi čez leto razgovore z revizorji«.

»Rotacija in s tem prevetritev sta koristni v vseh pogledih: ne le revizor, tudi uprava in nadzorni sveti bi se morali pogosteje menjati. Če opravljamo enolično delo, damo namreč v nekem obdobju od sebe veliko, potem pa postanemo rutinerji,« je prepričan Jovanovič. Vendar ima v praksi zadeva tudi drugo plat. »Pri gospodarskih družbah v tujini kodeksi podobno kot slovenski predpisujejo rotacijo revizorjev na pet let, vendar pa poznam tuje primere, ko ima družba 12 let in več isto revizorsko hišo,« pove Jovanovič. Pri tem opozori, da kompleksne družbe včasih ne morejo tako pogosto menjati revizorjev, ker zaradi velikosti in zahtevnosti dela ne najdejo primernih zamenjav. »Zelo pogosto menjavanje revizorja kaže tudi na določen obseg nezaupanja v revizorja in organe vodenja ter nadzora v družbi. Poleg tega velikih revizijskih hiš, ki so sposobne kompleksnejših revizij, ni veliko, stroški pogoste menjave pa so višji kot dolgoročno sodelovanje z revizorjem.

Kar je preveč, je preveč!

Tudi Majičeva ne zagovarja prepogostih menjav revizorjev, pravi namreč, da revizor potrebuje nekaj časa, da se seznanj s poslovanjem podjetja, zlasti velikih gospodarskih družb, to pa traja vsaj dve leti. Kljub temu se ji 17-letno najemanje iste revizijske hiše ne zdi sprejemljivo. Izpostavlja namreč, da je Evropska centralna banka že pred časom dala priporočilo za centralne banke, naj se revizor menja na vsakih pet let, revizorska hiša pa na sedem. Omenja tudi primer Francije, kjer se morata pod letno poročilo javne družbe podpisati dva revizorja hkrati, da bi se zagotovila večja neodvisnost revidiranja in s tem večje zaupanje v revidirane računovodske izkaze. Kodeks upravljanja javnih družb uvaja v slovenski prostor podobne smernice, kot jih poznajo v tujini. Smiselno bi bilo, da bi ga slovenske družbe upoštevale tudi pri izbiri revizorjev, saj je ključ do večje neodvisnosti revizorja prav v pogostejši rotaciji. Pogostejša menjava revizorjev bo preprečila, da bi se revizor in poslovanje preveč zblížala. »Revizor potem pogosto ne vidi več napak in preveč zaupa poslovanju,« meni Mojca Majič, ki po drugi strani poziva tudi revizorje, da bi se morali takih tveganj zavedati in se vesti odgovorneje ter kak dolgoročen posel z dobro stranko po preteku določenega obdobja tudi prekiniti. ■

HIGIENA

Kako zagotoviti neodvisnost revizorja?

Za neodvisnost revidiranja si mora v gospodarski družbi prizadevati vsak nadzorni svet, ki tudi predlaga revizorja, ki bo opravljal revizijo neodvisno, nepristransko in v skladu s pravili revidiranja, piše v kodeksu upravljanja javnih delniških družb. »To bi moralo priti v zavest nadzornikov,« pravi Majičeva. Žal tega v nekaterih slovenskih družbah še ni zaznati ali pa pri izbiri pride do nekaterih napak.

1. Revizor ne sme za družbo opravljati drugih storitev

Sogovornika opozarjata, da je najbolj problematično, če revizorska hiša za podjetje opravlja še kak drug posel. »V praksi se je dogajalo, da so bili v podjetju zadovoljni s storitvami revizorjev in so se dogovorili še za kako dodatno storitev, denimo davčno ali finančno svetovanje ali cenitev,« razloži Majičeva. Tudi to je v zakonu dokaj široko opredeljeno. »Pri dodatnih storitvah revizorja gre lahko za konflikt interesov, če revizor opravlja kake druge storitve, ki lahko vplivajo na postavke računovodskih izkazov. Želeli bi si, da bi zakon strožje opredelil nerevizijske storitve. Naloga revizorja je namreč med drugim tudi, da pregleda notranje kontrole, tako pa se lahko zgodi, da preverja svoje ugotovitve,« pravi direktorica Agencije za javni nadzor nad revidiranjem. Tudi kodeks upravljanja javnih delniških družb priporoča, da »se za revizorja ne predlaga revizijske družbe, ki za družbo že opravlja kakršne koli svetovalne storitve.

2. Revizor naj ne bo pretirano odvisen od enega naročnika

Kodeks tudi priporoča, naj družba ne najame revizijske družbe, ki bi z revidiranjem te delniške družbe prejemale 30 ali več odstotkov celotnih prihodkov. Spomnimo, v medijih so opozarjali na primer revizorske družbe UHY, ki je revidirala SCT od leta 2000, po pisanju Dnevnika pa ji je poslovanje s SCT leta 2009 prineslo petino vseh prihodkov.

Velik del zaslužka revizorske hiše z enim podjetjem se Jovanoviču ne zdi tako problematičen, saj meni, da so cene storitve povezane z dolgoročnostjo sodelovanja. »Ko revizor pozna poslovne procese podjetja, je res, da je po eni strani nekoliko udomačen, po drugi pa točno ve, kaj mora podrobneje pregledati in kaj lahko načeloma izpusti. Poleg tega imamo nekaj manjših revizorskih hiš, ki so specializirane za določena področja,« še doda.

3. Pri izbiri revizorja naj ne odloča nizka cena

UHY revizija, ki je imela leta 2010 okoli 600 tisoč evrov prihodkov, spada sicer med 15 največjih revizijskih družb. V slovenskem prostoru jih deluje 52 oziroma 120 aktivnih pooblaščenih revizorjev, kar je zelo veliko za tako majhno območje, pravi Majičeva. Najbolj problematične se Majičevi zdijo prav revizorske družbe z enim zaposlenim pooblaščenim revizorjem: »Vprašljivo je namreč, kako bo en revizor, ki mora po zakonu vsaj 15 odstotkov časa preživeti na terenu v podjetju, ki ga revidira, uspel sam kakovostno revidirati denimo srednje veliko družbo.«

4. Najemite revizorja, ki bo kos vašemu podjetju

Cene revizijskih storitev nekaterih revizijskih družb so lahko dumpinške, saj nekateri ponudijo za isti posel tudi do 50 odstotkov nižje cene kot drugi. Pri tem pa se morajo nadzorniki in lastniki podjetij zavedati, pravi Majičeva, da v nekaterih revizorskih hišah delujejo delovne skupine z neizkušenim osebjem, ki težko parira glavnemu finančnemu direktorju velikega podjetja ali izkušenemu računovodji. »Revizor mora namreč dobro poznati okolje, v katerem deluje podjetje, težave, s katerimi se podjetje sooča, poznati panogo in tveganja v panogi ter imeti dobre reference s prejšnjih projektov, s tem pa tudi nekaj izkušenj s podobnimi podjetji,« meni direktorica Agencije za javni nadzor nad revidiranjem. Ta si tudi prizadeva, da bi v prihodnje uvedli pregled pooblaščenih revizorjev in revizorskih družb, kjer so bile ugotovljene kršitve pravil revidiranja ter izrečene sankcije, kar bi poslovodstvu in nadzornikom lahko pomagalo pri izboru novega revizorja.